

Örgütsel sessizlik kavramının öğretmenler üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların değerlendirilmesi¹

Mehmet Türker², Halil Berk³, Halil Gümüş⁴, Bülent Akşahin⁵

DOI 10.5281/zenodo.11129744

Özet

Bu araştırma, örgütsel sessizlik kavramının öğretmenler üzerindeki etkisiyle ilgili daha önce Türkiye'de yapılan çalışmaları incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında değerlendirilen çalışmalar, öğretmenlerin sessizlik düzeylerini ve örgütsel sessizlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini içermektedir. Örgütsel sessizlik kavramı ile birlikte ele alınan diğer kavramların sessizliğe olan katkılarının tespit edilebilmesi araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Kaynak tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada örgütsel sessizlik ile ilgili alanyazında yer alan araştırmalara ulaşmak için Google akademik arama motoru, YÖK veri tabanı ve Science Direct ile ProQuest Elektronik veri tabanları incelenmiştir. Söz konusu yöntem ile alan yazında yer alan makale ve tezler ulaşılmıştır. Ulaşılan makale ve tezler eleme yöntemine tabi tutularak, araştırmalar incelemeye alınmıştır. Örgütsel sessizliğin öğretmenler üzerindeki etkisinin ele alındığı bu araştırmanın, konu ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: örgütsel sessizlik, öğretmenlerde örgütsel sessizlik davranışı, literatür taraması.

Evaluation of studies investigating the effect of the concept of organisational silence on teachers

Abstract

This research was conducted to examine the research conducted in Turkey on the effect of organisational silence on teachers. The studies evaluated within the scope of the research include teachers' silence levels and whether organisational silence levels differ significantly according to various variables. One of the research aims is to determine the contributions of other concepts discussed and the idea of organisational silence to silence. In this research, in which the source scanning method was used, Google academic search engine, YÖK database, Science Direct and ProQuest Electronic databases were examined to reach the studies in the literature on organisational silence. With this method, articles and theses in the literature were accessed. The articles and theses obtained were subjected to the elimination method, and the studies were examined. This research, which explores the effect of organisational silence on teachers, is anticipated to shed light on future studies on the subject.

Key Words: organizational silence, organizational silence behavior in teachers, literature review.

¹ DERLEME ÇALIŞMASIDIR.

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, gencozygu@gmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, halilberk.007@gmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, halilgumus33@gmail.com

⁵ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, bulentaksahin@gmail.com

Giriş

Yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşme hayatın her alanında değişime yol açmıştır. Bu değişime ayak uydurmak için örgütler, bilgi üretebilen, gelişim ve yenilenme yolunda düşünce ve bilgiyi bilinçli bir şekilde paylaşan çalışanlara ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla örgütün değişime ve gelişime uyum sağlayabilmesi ve sürekli yenilenmesi için örgüt çalışanlarının sessiz kalmaması hayati öneme sahiptir.

Örgütsel sessizlik kavramı, 2000'li yılların başından itibaren yirmi yılı aşkın bir süredir tartışma konusu olmuştur. Bir örgüt içinde çalışanların, işleriyle ve kurumun genel büyümesiyle ilgili fikir, bilgi ve düşüncelerini paylaşmamayı tercih ettikleri kasıtlı sessizliği ifade eder. Örgütsel sessizliğin temeline bakıldığında çalışanların, girdilerine değer verilmeyeceğine veya dikkate alınmayacağına dair inançları nedeniyle çoğu zaman açıkça konuşmaktan kaçınmanın bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, çalışanlar arasında, görüşlerini dile getirmeleri durumunda olumsuz sonuçlarla veya kuruluş içinde olası bir zararla karşı karşıya kalacaklarına ilişkin yaygın bir korku bulunmaktadır (Bildik, 2009).

Eğitim kurumlarında yaşanan örgütsel sessizlik davranışları alanın iyileştirme tavsiyelerinin yapılamamasına, tehlikelerin ve hataların dile getirilmemesine neden olmaktadır. Ayrıca bu kurumlarda yaşanan örgütsel sessizlik davranışları özgün fikir ve tavsiyelerin sunulma imkanını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla örgütsel sessizliğin, eğitim kurumlarının gelişmesini ve ilerlemesini olumsuz yönde etkileyen ve engellenmesi gereken bir unsur olarak kabul edildiği söylenebilir. Örgütsel sessizliğin ortadan kaldırılması, eğitim kurumlarının kısıtlı kaynaklarının daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Ayrıca eğitim kurumunda örgütsel sessizliğin olmaması öğretmenlerin özgüvenlerinin artmasına, motivasyon ve bağlılık düzeylerinin yükselmesine katkı sağlayacaktır. Ülkemizde eğitim kurumlarında örgütsel sessizliğe dair çalışmaların büyük bir çoğunluğu üniversitelerde gerçekleştirilmiştir (Uçar, 2017). Eğitim yönetimi alanında yaşanan radikal değişimlerle birlikte bu değişim süreci içerisinde eğitim paydaşlarının fikirlerinin yeteri kadar dikkate alınıp alınmadığına dair endişelerin varlığı öne sürülerek, örgütsel sessizliğin eğitim kurumları açısından yeniden önem kazanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeylerinin incelenmesi araştırmacılar tarafından önemli kabul edilmektedir.

Örgütsel sessizlik, örgütsel öğrenmeyi ve gelişimi yavaşlatmaktadır. Dolayısıyla eğitim kurumlarında görevli olan öğretmenler okul yönetim işleriyle ilgili fikirlerini ve düşüncelerini sunma noktasında sürece dahil edilmeme davranışı ile karşılaştıklarında genellikle çekimser davranmaktadır (Yeşilaydın ve Bayın, 2015). Bu durum öğretmenlerin bireysel ve örgütsel birtakım sebepler nedeniyle sessiz kalmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Eğitim kurumlarının işleyişinde hataların görmezden gelinmesi ve öğretmenlerin kuruma dair önemli bilgilerden ve alınacak kararlarda habersiz bırakılması, örgütsel gelişimin engellenmesine neden olmaktadır.

Örgütsel sessizlik ile ilgili eğitim kurumlarında ve bu kurumlarda görevli olan öğretmenlerin sessizliği üzerine yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmaların sayısının oldukça az olduğu söylenebilir. Ancak öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeylerinin kurumun eğitim kalitesiyle bütün çalışma sistemini ifade ettiği göz ardı edilmemelidir. Daha da önemlisi öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeyleri ülke genelinin eğitim sistemini etkileyebilecek konum da ele alınmalıdır. Örgütsel sessizlikten meydana gelen olumsuz pek çok sonuç eğitim kurumunun

yapısına ve öğretmenlere zarar vermektedir (Sardoğan, 2017). Dolayısıyla hayati bir öneme sahip olan örgütsel sessizlik alanının çözüme kavuşturulması ile eğitim kurumlarındaki kalitenin daha etkili hale getirilmesine yönelik bir çaba olduğu vurgulanmalıdır. Bu bağlamda araştırma kapsamında ele alınan çalışmalardan ulaşılabilecek bulguların yorumlanması öğretmenlere ve öğretmenlerin örgütsel sessizliğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Toplumun yeniden yapılandırılmasında ve topluma yön verilmesinde doğrudan etkili olan öğretmenlerin, meslek yaşamları içerisinde karşı karşıya kaldıkları durumların saptanması ve bu duruma neden olan sorunların analizinin yapılması, toplumsal gelişme ve gelecek nesle daha refah yaşam koşulları bırakma bakımından hayati bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel sorusunu oluşturan örgütsel sessizlik kavramının öğretmenler üzerindeki etkisi doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmaların değerlendirilmesi ile alan yazına katkı sunulacağı öngörülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analiz süreçleri detaylı olarak açıklanmıştır. Gerçekleştirilen bu çalışmada kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır. Kaynak taraması modelinde verilerin toplanması ve toplanan verilerin önemini tartışılması, toplanan verilerin problem ile ilişkisinin kurulması ve ulaşılan bulguların sınıflandırılması aşamaları yer almaktadır (Arlı ve Nazik, 2001).

Bu doğrultuda Türkiye'de öğretmenlerin örgütsel sessizliğiyle ilgili gerçekleştirilen çalışmalara yönelik bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında uygun veri kaynakları kullanılarak örgütsel sessizliğin öğretmenler üzerindeki etkisi ile ilgili literatürde yer alan araştırmalar tespit edilmiştir. Ardından yazarlar tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda eleme yapılarak değerlendirmeye alınan araştırmalar yazar, yayın yılı, araştırma türü ve örnekleme gibi kriterler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda çalışma kapsamında ele alınması uygun bulunan araştırmalara dair kullanılan veri toplama aracı ve örgütsel sessizlikle beraber hangi değişkenlerin ele alındığı gibi bilgilere ulaşılmıştır. Sonuç itibarıyla gerçekleştirilen bu çalışma örgütsel sessizlik kavramının öğretmenler üzerindeki etkisi sorunu doğrultusunda daha önce gerçekleştirilen çalışmaların detaylı bir şekilde değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmada kaynak taraması modeliyle problemin önemi gösterilerek araştırmanın önceki bilgilerle ilişkilendirilmesi sağlanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Gerçekleştirilen bu çalışmada örgütsel sessizliğin öğretmenler üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmada öğretmenlerin örgütsel sessizlik davranışı sergilemesinin nedenleri ile olası sonuçlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın odak noktasını örgütsel sessizlik kavramının öğretmenler üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda okul ortamında güçlü bir etkiye sahip olan örgütsel sessizlik ve öğretmenler arasındaki ilişki ile ilgili olarak incelenen çalışmaların azlığı sebebiyle; araştırmalarda yeterince yer almadığı ve pek çok boyutunun henüz açıklanmadığı görülmektedir. Örgütsel sessizlik davranışı ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların birçoğunda bireylerin sessiz kalmaları sessizlik teorileri doğrultusunda ortaya

çıkan nedenlere dayandırılmaktadır. Bu nedenler arasında örgütsel sessizlik bireylerin kabullenici, korunmacı ve korumacı gibi davranışlar görülmektedir.

Okul ortamında öğretmenlerin sessizlik davranışı sergilemesi zaman içerisinde okulun iklimi haline dönüşmektedir. Bu durum öğretmenlerin okullarda ortaya çıkan sessizlik iklimi algılarından kaynaklanmaktadır. Örgütsel sessizliğin örgütsel ve bireysel düzeyde olumsuz ve etkili sonuçlara yol açabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Nitekim gerçekleştirilen literatür taramasında ele alınan araştırmaların pek çoğunda örgütsel sessizliğin, okulların ve öğretmenlerin akademik ve sosyal amaçlarına ulaşmasını olumsuz yönde etkileyeceği vurgulanmıştır (Soybaş, 2015; Sardoğan, 2017).

İncelenen araştırmalarda öğretmenlerin sessizlik davranışlarının bireysel, yönetsel ve örgütsel yapıya göre değişkenlik gösterdiği ileri sürülmüştür. Zira öğretmenlerin sessizlik davranışları bireysel beklentiler, okul yönetimi, örgütün yapısı, örgütün beklentileri, örgütün içinde bulunduğu çevre ve kültürel yapısına göre farklılaşmaktadır. Araştırmalarda toplumun eğitim ihtiyacının karşılanması üzerine okulların her anlamda başarılı olmasında öğretmenlerin fikir ve önerilerinin yol gösterici olduğu vurgulanmış ve bu sebeple öğretmenlerin okulda olumlu ya da olumsuz duygu ve düşüncelerini dile getirmekten çekinmemeleri gerektiği ileri sürülmüştür.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre örgütsel sessizlik örgüt içi ve dışı birçok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle örgütsel sessizliğin azaltılması için negatif ve pozitif örgütsel davranışlarla olan ilişkisinin incelenmesi örgütsel sesliliğin oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

Öğretmenlerin duygularını dile getiremiyor olmalarının nedenleri örgütün iç ve dış yapısı, örgüt liderinin davranış paterni gibi birçok değişkenden etkileniyor olabilmektedir. Öğretmenlerin duygularını dile getirebilmelerinin bir önemli yolu iletişim engellerinin ortadan kaldırılmasıdır. Okullarda iletişim engelleri yaratan unsurların tespit edilerek ortadan kaldırılması örgütsel sesliliğe katkıda bulunabilir.

Alanyazın incelendiğinde örgütsel sessizlikle ilgili olarak oldukça az sayıda çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Örgütsel sessizliğin yapısının ve sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu konuda yapılan çalışmaların zenginleştirilmesi fayda sağlayabilir.

Referans

- Afşar, L. (2013). *Örgütsel sessizlik ve örgütsel güven ilişkisi: Konuya ilişkin bir araştırma*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Algın, İ. (2014). *Örgütsel sessizlik ve örgütsel güven ilişkisi: Konuya ilişkin bir araştırma*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Alparslan, A.M. (2010). *Üniversitelerde Örgütsel Sessizlik*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Alparslan, A. M. ve Kayalar, M. (2012). Örgütsel sessizlik: Sessizlik davranışları ve örgütsel ve bireysel etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44(6). 136-147.
- Arlı, M., Nazik, M.H. (2001). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Ayduğ, D., Himmetoğlu, B. ve Turhan, E. (2017). Öğretmenlerin örgütsel sessizliğe ilişkin görüşlerinin nitel bir araştırma ile incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3). 1120-1143.
- Bediroğlu, M. (2020). *Öğretmenlerde örgütsel sessizlik ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Bildik, B. (2009). *Liderlik Tarzları, Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Anabilim Dalı, Gebze.
- Celep, C. ve Kaya, A. (2016). İlköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre örgütsel sessizliğin nedenleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2). 233-246.
- Çakıcı, A. (2007). Örgütlerde sessizlik: Sessizliğin teorik temelleri ve dinamikleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1). 145-162.
- Daşçı, E. (2014). *İlköğretim kurumu yöneticilerinin liderlik tarzları ile öğretmenlerin yaşadıkları yıldırma (mobbing) ve örgütsel sessizlik davranışları arasındaki ilişki*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Erkmen, S. (2022). *İş doyumu ve örgütsel sessizlik ilişkisi: Öğretmenler üzerine bir araştırma*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gökçe, N. (2013). *Lise öğretmenlerinin örgütsel sessizlik düzeyleri (Maltepe ilçesi örneği)*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İşleyici, K. (2015). *Örgütsel adalet ve örgütsel sessizlik arasındaki ilişkinin incelenmesi (Zonguldak ili örneği)*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Kahveci, G. (2010). *İlköğretim okullarında örgütsel sessizlik ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiler*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kahveci, G. ve Demirtaş, Z. (2013). Öğretmenler için örgütsel sessizlik ölçeği geliştirme çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43). 167-182.
- Karabağ K., E. (2014). Dezavantajlı okullarda öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 28-36.
- Kolay, A. (2012). *Endüstri meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin örgütsel sessizlik ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Köse, E. K. (2013). *İlköğretim kurumu öğretmenlerine göre okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile örgütsel öğrenme arasındaki ilişkide örgütsel sessizlik ve karara katılımın aracı etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kutlay, Y. (2012). *Araştırma görevlilerinin örgütsel adanmışlık ve öz-yeterliliklerinin örgütsel sessizlikleri üzerine etkisi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Nartgün, Ş.S. ve Demirer, S. (2012). Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ile iş yaşamında yalnızlık düzeylerine ilişkin görüşleri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2). 139-156.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi
- Özdemir, Ş. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin örgütsel sessizlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özlü, N. (2020). *Örgütsel sessizliğin nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ruçlar, K. (2013). *Örgüt kültürü ve örgütsel sessizlik arasındaki ilişki (Sakarya Üniversitesi örneği)*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Sağlam, A. Ç. ve Yüksel, A. (2015). Liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin örgütsel sessizliğe ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 10(7). 317-332.
- Sardoğan, İ. (2017). *Öğretmenlerde örgütsel sessizlik*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Soybaş., İ. (2015). *Örgütsel Sessizlik İklimi ve İşgören Sessizlik Davranışlarının İşgören Performansına Etkisinin Analizi: Eğitim Sektörü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi
- Şekerli, H. (2013). *Öğretmenlerde çalışan sessizliği, iş doyum ve denetim odağı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Şener, S. R. (2019). *Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve örgütsel sessizlik ile mesleki doyum ilişkisi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Turaç Ergül, P. (2020). *Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Uçar, R. (2017). Öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2). 211-231.
- Ünlü, Y., Hamedoğlu, M.A. ve Yaman, E. (2013). Öğretmenlerin örgütsel adalet algıları ve örgütsel sessizlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2). 140-157.
- Yanık, C. (2012). *Örgütsel sessizlik ile güven arasında ilişki ve eğitim örgütlerinde bir araştırma*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yeşilaydın, G. ve Bayın, G. (2015). Türkiye’de örgütsel sessizlik ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik literatür incelemesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4). 103-120.
- Yıldırım, B. (2016). *Örgütsel sessizliğin iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerine etkisi*. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. ve Çarıkçı, O. (2017). Mesleki ve teknik Anadolu liselerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeylerinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(19). 33-43.